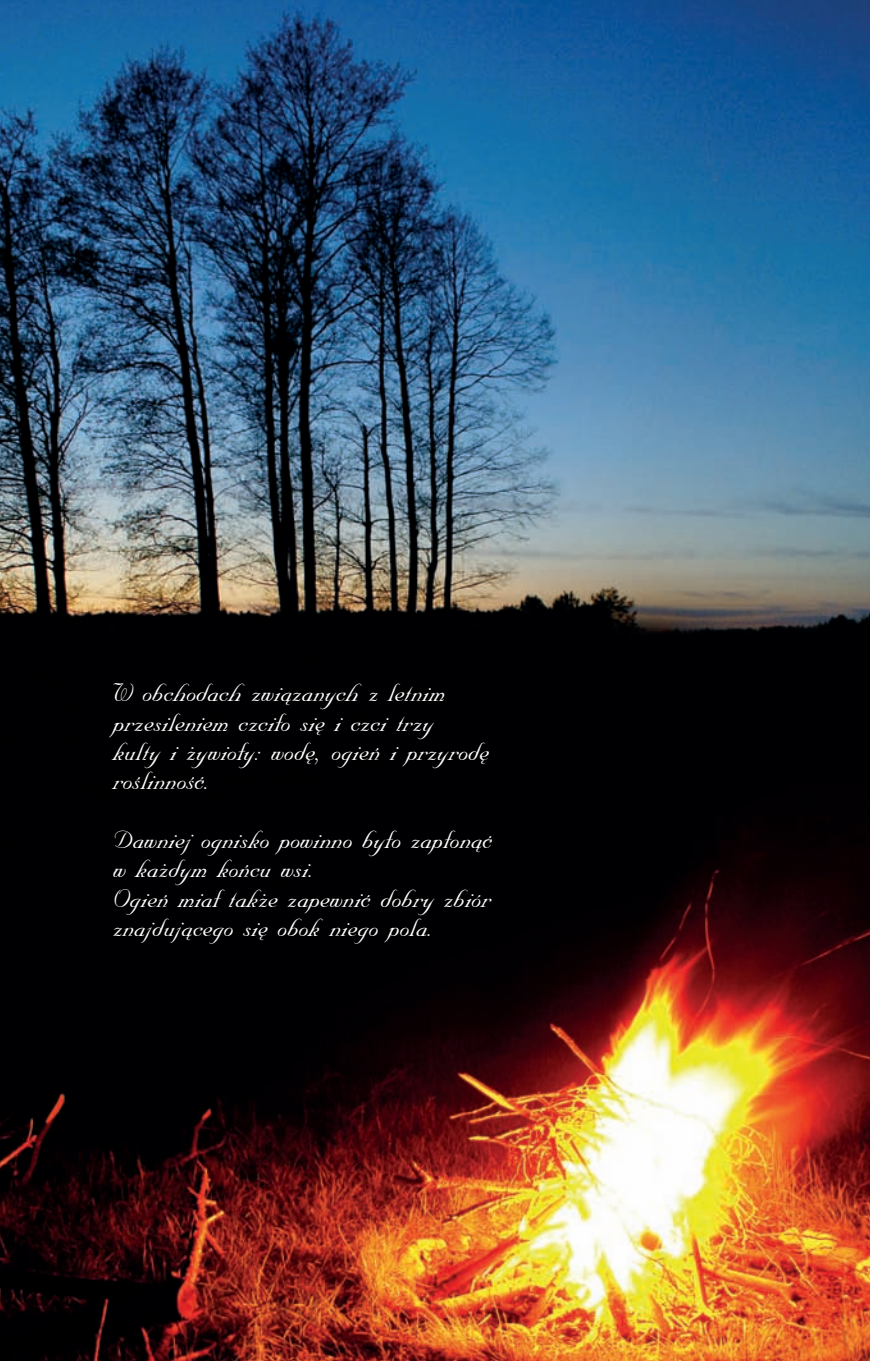


Gmina Czyże

A black and white line drawing of a woman in traditional Polish folk costume, including a headscarf and a long dress, is positioned behind the word 'Kupały'.

Święto Kupały

w Regionie Puszczy Białowieskiej



W obchodach związanych z letnim przesileniem czcilo się i czci trzy kulty i żywioły: wodę, ogień i przyrodę roślinność.

Dawniej ognisko powinno było zapłonąć w każdym końcu wsi.

Ogień miał także zapewnić dobry zbiór znajdującego się obok niego pola.

Noc Kupały, zwana też nocą kupalną, kupalnocką, kupałą, sobótką lub sobótkami – słowiańskie święto związane z letnim przesileniem Słońca, obchodzone w najkrótszą noc w roku, czyli najczęściej (nie uwzględniając roku przestępnego) z 21 na 22 czerwca (późniejsza wigilia św. Jana - potocznie zwana też nocą świętojańską i posiadająca wówczas wiele zapożyczeń ze święta wcześniejszego - obchodzona jest z 23 na 24 czerwca).

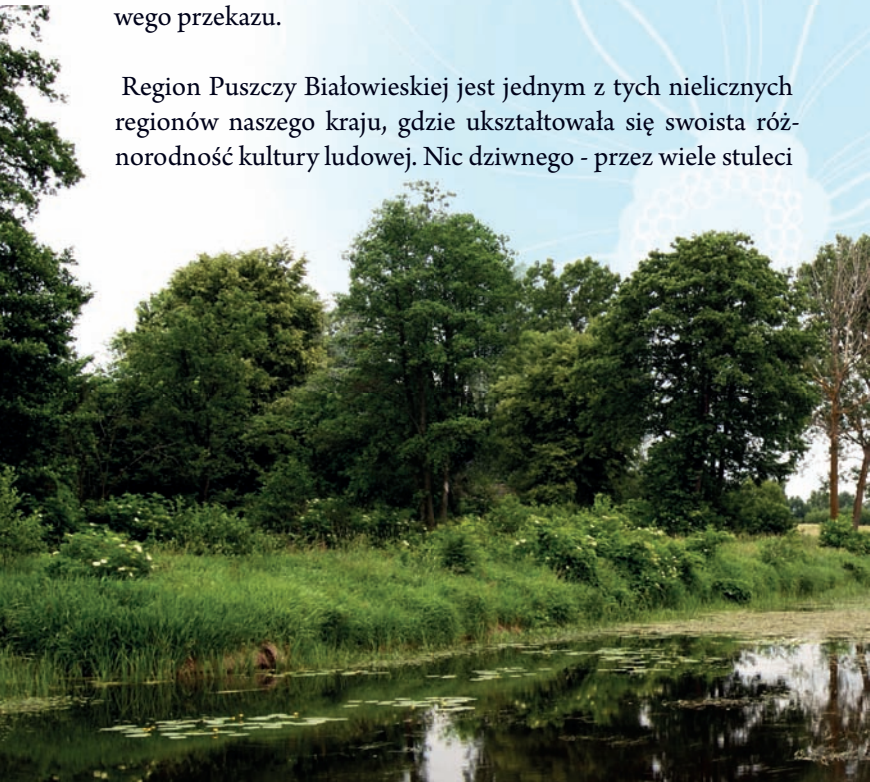
Święto ognia, wody, słońca i księżyca, urodzaju, płodności, radości i miłości, obchodzone na obszarach zamieszkiwanych przez ludy słowiańskie, bałtyckie, germańskie i celtyckie, a także przez część narodów wywodzących się z ludów ugrofińskich, np. Finów (w Finlandii noc świętojańska jest jednym z najważniejszych świąt w kalendarzu) i Estończyków. Noc świętojańska, Ligo, na Łotwie jest świętem państwowym, a po odzyskaniu niepodległości 23 i 24 czerwca stały się dniami wolnymi od pracy. Również na Litwie dzień 24 czerwca, od 2005 roku, jest dniem wolnym od pracy.

Obecnie, jako rodzime święto zakochanych, noc Kupały stanowi propozycję alternatywną dla zachodnich walentynek.



Gmina Czyże jest terenem specyficznym pod wieloma względami, a jej odrębność narodowo-religijna pozwoliła wytworzyć swoistą atmosferę tych stron Ziemi Podlaskiej, swoje własne style i tradycje śpiewacze, swoją własną kulturę lokalną. Odrębności środowiska lokalnego dotyczą głównie obrzędowości, dorocznych i rodzinnych zwyczajów, obyczajów, folkloru muzycznego i słownego oraz sztuki ludowej i materialnej. Odrębność kulturowa tego terenu jest widoczna zarówno w sferze kultury duchowej, jak i materialnej. Tradycje te były przekazywane z pokolenia na pokolenie, były one stabilne oraz na stałe wpisane w obraz i życie wsi. Sytuacja ta jednak zaczęła ulegać zasadniczej zmianie z chwilą umasowienia nowych umiejętności oraz nowoczesnych, bardziej wydajnych i ekonomicznych technik wytwarzania, produkcji oraz ekspansji środków masowego przekazu.

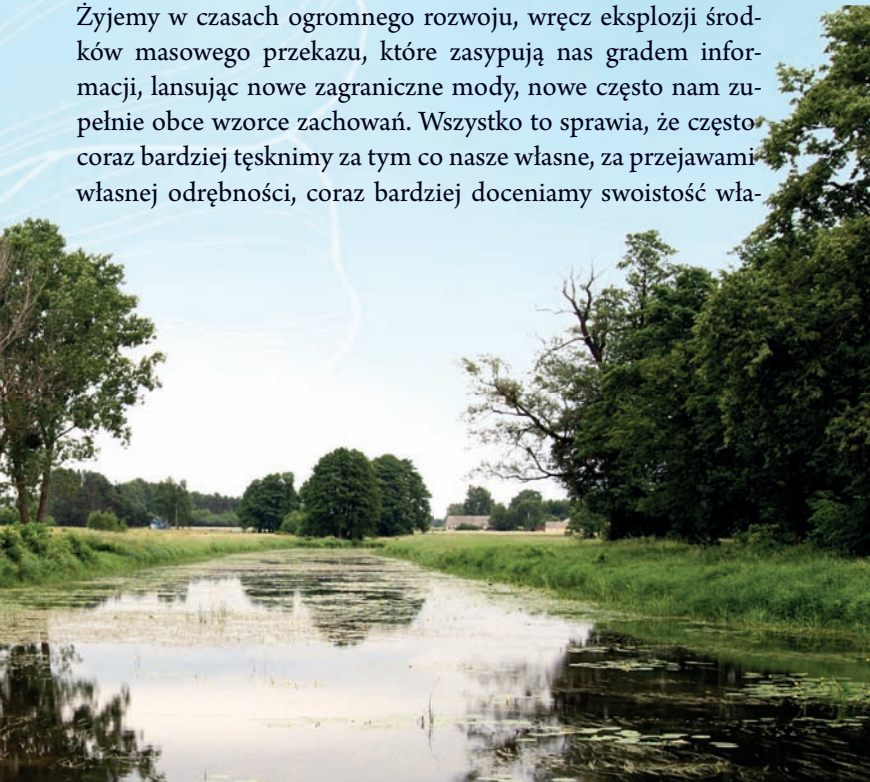
Region Puszczy Białowieskiej jest jednym z tych nielicznych regionów naszego kraju, gdzie ukształtowała się swoista różnorodność kultury ludowej. Nic dziwnego - przez wiele stuleci



mieszkali tutaj obok siebie Polacy, Białorusini, Ukraińcy, Litwini, Żydzi, Tatarzy...

W tym regionie jest też organizowanych wiele przedsięwzięć kulturalnych i działań służących pielęgnacji oraz popularyzacji folkloru i prezentowaniu występujących różnorodności w ludowej kulturze. Jedną z nich jest Festyn „Kupalnika” w Leniewie. Organizatorzy owego przedsięwzięcia kulturalnego mają nadzieję, że poprzez jego tematykę pokażą część bogactwa kultury kresów wschodnich, przyczynią się do szerszej promocji tej części Podlasia, jak również obszaru granicy wschodniej, jako terenu nie tylko o pięknej przyrodzie, ale również bogatej tradycji i kulturze. Cykliczna organizacja festynu powinna również otworzyć szansę na stworzenie produktu dla miejscowej agroturystyki oraz turystyki kulturowej.

Żyjemy w czasach ogromnego rozwoju, wręcz eksplozji środków masowego przekazu, które zasypują nas gradem informacji, lansując nowe zagraniczne mody, nowe często nam zupełnie obce wzorce zachowań. Wszystko to sprawia, że często coraz bardziej tęsknimy za tym co nasze własne, za przejawami własnej odrębności, coraz bardziej doceniamy swoistość wła-



snej ludowej kultury oraz jej roli w kształtowaniu oblicza regionalnych tradycji. To właśnie dlatego Gminny Ośrodek Kultury w Czyżach, wspólnie z władzami samorządowymi gminy od wielu lat podejmuje działania służące ochronie dorobku kulturowego pokoleń, spuścizny naszych przodków i lokalnych tradycji. Tego typu myślenie - to potrzeba chwili dla zachowania własnej tożsamości i świadomości własnej odrębności.

Jedną z tradycyjnych pieśni związanych ze świętem Kupały śpiewanych na Festynie w Leniewie jest białoruska „Kupalinka”, a ślady kultu pogańskiego bóstwa - Kupały na podlaskich ziemiach sięgają zamierzchłych czasów. Obecne obrzędy są próbą rekonstrukcji dawnych obrzędów, oczywiście na tyle, na ile to jest możliwe.

W obchodach związanych z letnim przesileniem czcilo się i czci trzy kultury i żywioły: wodę, ogień i przyrodę roślinność.

Przejawem kultu ognia jest rozpalanie ognisk i skakanie nad nimi. Daw-



niej zwyczajem było, że przez ognisko skakały pary, teraz najczęściej skaczą kawalerowie. Od liczby rozpalanych ognisk miało zależeć powodzenie i pomyślność. Dawniej ognisko powinno było zapłonąć w każdym końcu wsi. Ogień miał także zapewnić dobre zbiory znajdującego się obok niego pola.

Kult wody przejawia się natomiast w kąpielach w zbiornikach wodnych, co miało mieć oczyszczającą moc. Na wodę panny i kawalerowie puszczały także wianki plecione z polnego zieleńca, na których mocowano świece. Kiedyś pleciono je z ruty, mięty, rumianku, koniczyny. Teraz są to kolorowe kwiaty rosnące w ogrodach. Właśnie w kwiatkach, a zwłaszcza w szukaniu nocą kwitnącego „kwiatu paproci”, przejawia się kult roślinności. Według jednej z legend, należy tej nocy szukać w lesie starca zbierającego zioła do worka i mu ten worek zabrać. Ponoć ma to zapewnić pomyślność i dobrobyt na przyszłość



Gmina Czyże

położona jest południowo-wschodniej części województwa podlaskiego, w powiecie hajnowskim, na terenie najzdrowszego ekologicznie obszaru „Zielonych Płuc Polski”.

Jest gminą o typowo rolniczym charakterze. Istniejący w odległej o 17 km Hajnówce przemysł nie zagraża naszemu środowisku. W gminie istnieją zatem sprzyjające warunki do rozwoju gospodarstw ekologicznych i małej bazy wypoczynkowej. Lasy gospodarskie (10% powierzchni gminy) obfitują w grzyby i owoce runa leśnego. Przez gminę nie przebiegają szosy tranzytowe. Istniejąca sieć dróg w dostatecznym stopniu zapewnia połączenie z Białymstokiem i Warszawą ponadto jest dobry dojazd do oddalonej o 17 km Puszczy Białowieskiej.

Atutami naszej gminy są:

- ❖ duże walory naturalne (dzięki znacznym połaciom leśnym, wysokiej jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej, nieskażonemu środowisku);
- ❖ duże możliwości wykorzystania potencjału ludzkiego; sprzyjający klimat dla rozwoju przedsiębiorczości;
- ❖ dobry stan infrastruktury (stopień zwodociągowania - 95%), kompleksowa telefonizacja, ujęcie wody bez stacji uzdatniania - duże walory technologiczne i smakowe. obecnie jest realizowana budowa sieci kanalizacyjnej.

Gmina oferuje inwestorom: współpracę i pomoc w zakresie realizowanych inwestycji; stosowanie ulg podatkowych; stworzenie warunków do sprawnej komunikacji na potrzeby proponowanych inwestycji, umożliwienie nabycia gruntów z pełną infrastrukturą



ГМІНА ЧЫЖЫ

Гміна Чыжы знаходзіцца ў паўднёва-усходняй частцы падляшскага ваяводства, тыпова землябчага характару з высокакаснымі землямі і высока развінутым земляробствам адпаведным умовам сучаснай эканомікі і з усімі спрыяльнымі ўмовамі для развіцця экалагічнага земляробства. У склад гміны ўваходзяць 18 салэцтваў і 23 мясцовасці. Суседзямі гміны з'яўляюцца: з паўночнага боку гміна Нарва, з захаду гміны Бельск Падляшскі і Орля, з усходу гміна Гайнаўка і з поўдня на невялічкім адрэзку гміна Дубічы Царкоўныя. На абшары, які налічвае 134,2 квадратных кіламетраў пражывае 2464 жыхароў.

Гісторыя: Гміна Чыжы ляжыць на прасторы гістарычнай краіны званай Падляссем. Тут у гістарычным мінулым сутыкнуліся два народы: жыхары Русі і Мазовіі, якія з X века пражываюць абাপал сябе аж па сённяшні дзень. Аднак зараз на тэрыторыі гміны Чыжы пражывае звыш 90% насельніцтва беларускай нацыянальнасці, праваслаўнага веравызнання.

На працягу X і XI стагоддзяў землі Падлясся належалі да польскай дзяржавы. У пачатку XI стагоддзя занялі яе рускія князі а ў пачатку XV стагоддзя апусцелае і знішчанае даўгалетнімі войнамі Падлясся было занята Літвой. Пры панаванні Вітальда і Казіміра Ягеллёнчыка ўмацавалася тут рускае пасяленне, у выніку чаго з Вялікага Княства Літоўскага нахлынула многа новых літоўскіх і беларускіх пасяленцаў. Падляскія землі хіліліся аднак бліжэй Кароны, у межах якой знайшліся ў 1569 годзе згодна з пастановай Люблінскай уніі. З 1795г. пасля трэцяга падзелу Польшчы землі гэтыя заняла Прусія. У 1807 годзе тзв. „беластоцкую вобласць” атрымала Расія. Землі гэтыя вярнуліся ў межы польскай дзяржавы толькі ў 1918 годзе.

Гміна Чыжы, гэта тэрыторыя з бурнай гісторыяй, цікавым прошлым і культурнай своеасабліваасцю. Землі гэтыя належалі каралеўскім маёнткам з цэнтрам у Бельску. Значыць жыхары гміны Чыжы гэта нашчадкі пасяленцаў прыбыўшых з рускіх зямель у XV

і XVI стагоддзях. І зараз наштодзень большасць жыхароў гміны размаўляе на дыялектнай мове з мешанкай беларускіх, украінскіх і старопольскіх слоў. Зазначаюцца аднак пэўныя розніцы ў лексіцы, нават паміж суседнімі мясцовасцямі. Здэцыдаваная большасць насельніцтва праваслаўнага веравызнання.

Гістарычныя помнікі, якія варта пабачыць!

ГІСТАРЫЧНЫЯ ЦЭРКВЫ: Чыжы, Кленікі, Курашава

ГІСТАРЫЧНЫЯ ПРАВАСЛАЎНЫЯ КАПЛІЦЫ: Кленікі, Койлы, Ляды

ГАРАДЗІШЧА: Збуч

КУРГАНЫ: Збуч, Курашава I і II, Камень, Койлы,

РЭГІОНАЛЬНАЯ ІЗБА: (пачатковая школа)

ТУРЫСТЫЧНЫЯ ШЛЯХІ:

❖ Веласіпедны (чырвоны) айнаўка-Чыжы- Дубічы Царкоўныя-Кляшчэлі- Чаромха-Пяскі

(жоўты-слядамі цэркваў Падлясся) Бельск Падляшскі-

❖ Шчыты-Ракавічы-Чыжы-Асоўка-Гайнаўка

(„Царскі Шлях”)- Гайнаўка-Чыжы- Бельск Падляшскі

НЕВЯЛІКІЯ ВАДАСХОВІШЧЫ:

Лянева, Ляды

Каляндар мерапрыемстваў:

Купалінка - Фестын з абрадам ночы Святага Іаана над вадасховішчам у Ляневе. Арганізатары: Войт гміны Чыжы, ГЦК Чыжы, 17-207 Чыжы 98, ГП БГКТ

Археалагічны фестын’ Збуч-Гарадзішча - мерапрыемства ў рамках Еўрапейскіх Дні Спадчыны прамуючае сярэднявечае гарадзішча ў Збучы.

Арганізатары: Гміна Чыжы- Гмінная Управа ў Чыжах, ГЦК Чыжы, 17-207 Чыжы 98, Павятовае Староства ў Гайнаўцы.

Восеньскія спатканні з фальклорам (кастрычнік-лістапад)

– сустрэчы абрадавых калектываў- Чыжы, Кленікі, Курашава.

Арганізатары: ГЦК Чыжы – 17-207 Чыжы 98,

ГП БГКТ





Zrealizowano dzięki wsparciu finansowemu:



Urzędu Marszałkowskiego
Województwa Podlaskiego
w Białymstoku



Ministra Spraw Wewnętrznych
i Administracji w Warszawie



WYDAWCA: Gminny Ośrodek Kultury, 17-207 Czyże 98, tel. (+48 85) 68 135 31,
fax: (+48 85) 68 189 91, www.ugczyze.pl,
e-mail: gok.czyze@wp.pl,

ISBN: 83-923626-7-5 ISBN: 978-83-923626-7-8

Tekst: Gminny Ośrodek Kultury w Czyżach

Zdjęcia: Archiwum Gminnego Ośrodka Kultury w Czyżach,
Monika Jakimiuk, Krzysztof Gawryluk

Opracowanie graficzne: Drukarnia LOGO-ART. W Hajnówce